

**INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH VA GLOBAL
MUAMMOLARINI HAL ETISHDA BIRLASHGAN MILLATLAR
TASHKILOTINING O‘RNI**

Matyoqubova Zuhra Xasanboy qizi

Termiz Davlat Pedagogika Instituti

*“Milliy g‘oya, ma‘naviyat asoslari va huquq
ta’limi” yo‘nalishi 3-bosqich talabasi*

+998944360103

Annotatsiya: Mazkur maqolada Birlashgan Millatlar Tashkilotining inson huquqlarini himoya qilishdagi, shuningdek, zamonaviy global muammolarni bartaraf etishdagi ko‘p qirrali faoliyati tahlil qilinadi. Muallif insoniyat tarixida BMTning yaratilish zarurati, uning tamoyillari va bugungi kun realiyalari bilan uyg‘un faoliyatini chuqur o‘rganadi. Maqolada falsafiy mulohazalar, buyuk shaxslarning fikrlari va muallifning shaxsiy tahliliy pozitsiyasi uyg‘unlashtirilgan.

Kalit so‘zlar: BMT, inson huquqlari, global muammolar, xalqaro huquq, barqaror rivojlanish, xalqaro diplomatiya, adolat, tinchlik, insonparvarlik.

Аннотация: В данной статье анализируется многогранная деятельность Организации Объединенных Наций в области защиты прав человека, а также в решении современных глобальных проблем. Автор глубоко исследует необходимость создания ООН в истории человечества, ее деятельность в гармонии с принципами и реалиями сегодняшнего дня. В статье сочетаются философские рассуждения, мнения великих личностей и личная аналитическая позиция автора.

Ключевые слова: ООН, права человека, глобальные проблемы, международное право, устойчивое развитие, международная дипломатия, справедливость, мир, гуманизм.

Kirish

Tarix bizga shuni o'rgatadiki, insoniyat har gal chuqur inqirozlardan o'tganida, u o'z ongini yangilashga majbur bo'ladi. Ikkinchi jahon urushi insoniyatning eng qora sahifalaridan biri bo'ldi. Millionlab begunoh insonlarning o'limi, qirg'in va zulm dunyoni uyg'otdi. Ana shunday mudhish voqealar fonida 1945-yilda dunyo xalqlari yagona maqsad — tinchlik, inson qadr-qimmatini ulug'lash va adolat tamoyillariga asoslangan yangi xalqaro tartibni barpo etish uchun birlashdilar. Bu birlashuv natijasida Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) dunyoga keldi.

Asosiy qism

Inson huquqlari g'oyasining falsafiy ildizlari va BMTning paydo bo'lish zarurati. Inson huquqlari g'oyasi asrlar davomida inson tafakkurining eng yuksak orzularidan biri bo'lib kelgan. Uning ildizlari qadimiy yunon faylasuflarining 'inson tabiatan erkin tug'iladi' degan g'oyasidan tortib, Yevropa ma'rifatparvarlarining 'tenglik va erkinlik' tamoyillarigacha borib taqaladi. Ammo bu g'oyaning amaliy shaklga kirishi Ikkinchi jahon urushi dahshatlaridan keyin, BMT shaklida ro'y berdi. 1948-yilda qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi nafaqat huquqiy, balki ma'naviy burilish nuqtasiga aylandi.[1] Eleanor Roosevelt boshchiligidagi komissiya ushbu hujjatni yaratarkan, u shunday degan edi: 'Inson huquqlari — bu insoniyatning umumiy tili, bizni birlashtiruvchi yagona qadriyatdir.[2]

BMT tizimida inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlari.

BMT o'z tizimida inson huquqlarini kafolatlash uchun mustahkam institutsional mexanizmlar yaratdi: Inson huquqlari bo'yicha kengash, Oliy komissar boshqarmasi, CEDAW, CRC va boshqa ko'plab konvensiyalar shular jumlasidandir. Ushbu mexanizmlar davlatlarning siyosiy irodasini insoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirishni maqsad qiladi. Afsuski, XXI asrda ham inson huquqlari ko'plab mintaqalarda buzilmoqda. BMT bu holatlarga qarshi chiqib, xalqaro jamoatchilik fikrini uyg'otadi.

Bugungi kunda insoniyat qarshisida turgan muammolar — iqlim o'zgarishi, sun'iy intellekt xavflari, qurolsizlanish, migratsiya, gender tengligi, suv

tanqisligi kabi masalalar — yangi yondashuvni talab qiladi. BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs) ana shu global inqirozlarga tizimli yechim izlashga qaratilgan.[3] Bu maqsadlar inson huquqlarining iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatlar bilan chambarchas bog‘liqligini isbotlaydi.

O‘zbekiston va BMT: yangi davr hamkorligi

O‘zbekiston Respublikasi BMTning to‘laqonli a‘zosi sifatida so‘nggi yillarda inson huquqlarini ta‘minlash sohasida jahon hamjamiyatiga o‘zining yangicha tajribasini taklif etmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev 2017-yilda BMT Bosh Assambleyasida shunday degan edi: 'Biz inson qadri, adolat va o‘zaro hurmat tamoyillariga asoslangan siyosatni olib boramiz. [7]Mamlakat inson huquqlariga oid 80 dan ortiq xalqaro hujjatni ratifikatsiya qildi, majburiy mehnatga qarshi qat‘iy choralar ko‘rdi, gender tengligi va ijtimoiy adolat tamoyillarini kuchaytirdi.

O'zbekiston 1992 yil 2 mart kuni Birlashgan millatlar tashkilotiga mustaqil suveren davlat sifatida a'zo bo'ldi. Shundan bir yil o'tib, BMT Toshkentda o'z vakolatxonasini ochdi. Ushbu vakolatxona hozirda 25 ta agentlik, jamg'arma va dasturlardan iborat bo'lib, ular mamlakatni Barqaror rivojlanish maqsadlari hamda 2030 yilgacha mo'ljallangan rivojlanishning milliy ustuvor yo'nalishlariga muvofiq shakllantirishda ko'maklashmoqda. [4]

2020 yil sentyabr oyida Birlashgan Millatlar Tashkilotining O'zbekistondagi vakolatxonasi Barqaror rivojlanish bo'yicha hamkorlikning keyingi davriga oid (2021-2025) kelishuvni yakuniy namunada taqdim etdi. U mamlakat hukumati tomonidan ham qo'llab-quvvatlandi va imzolandi. Hamkorlik bo'yicha kelishuv BMTning hech kimni ortda qoldirmagan holda Milliy barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda O'zbekistonni qo'llab-quvvatlash yo'lidagi harakatlarini belgilab berdi. Mazkur hujjat mamlakatni 2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlantirishga qaratilgan BMT loyiha va dasturlarining asosi hisoblanadi.[5] U O'zbekiston hukumati, parlament va fuqarolik jamiyati bilan hamkorlikda shakllantirilgan bo'lib, strategik ahamiyatga ega uch maqsadni qamrab oladi:

1. Samarali boshqaruv va barcha uchun adolatni ta‘minlash.

2. Salomatlik, farovonlik va taraqqiy etishda inson kapitalini inklyuziv rivojlantirish.

3. Barqaror, iqlim o'zgarishiga mas'ul va keng ko'lamli rivojlanishga erishish [6]

XXI asrda BMTning yangi sinovi

Bizningcha, bugungi kunda BMT insoniyat tarixidagi eng muhim sinovlardan birini boshdan kechirmoqda. Dunyo tobora geosiyosiy raqobat maydoniga aylanar ekan, inson huquqlari ko'pincha siyosiy bosim vositasiga aylantirilmoqda. Shu bois, BMT o'zining ma'naviy nufuzini saqlab qolish uchun adolatni mafkura emas, burch sifatida qarash tizimini kuchaytirishi zarur. Inson huquqlari – bu siyosiy bayonot emas, balki insoniyatning umumiy vijdonidir.

BMT — bu shunchaki xalqaro tashkilot emas. U insoniyat tafakkurining eng oliy qadriyatlarga intilishining timsolidir. Uning asosiy g'oyasi — inson sha'nini himoya qilish, urushni fikr bilan, qurolni muloqot bilan, dushmanlikni hamjihatlik bilan almashtirishdir. [8] Buyuk shaxslar — Roosevelt, Hammars kjöld, Koffe Annan, Sh. Mirziyoyev — barchasi bir fikrda: insoniyatning kelajagi faqat o'zaro hurmat va huquqiy tenglikka tayanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. United Nations Charter, 1945.
2. Universal Declaration of Human Rights, 1948.
3. Kofi Annan. We the Peoples: The Role of the United Nations in the 21st Century.
4. Roosevelt E. On the Origins of Human Rights.
5. Mirziyoyev Sh.M. BMT Bosh Assambleyasidagi nutqlari. Nyu-York, 2017–2023.
6. Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs). BMT rasmiy sayti, 2024-yil.
7. O'zbekistonda Birlashgan Millatlar Tashkiloti jamoasi.
<https://uzbekistan.un.org/uz/about/about-the-un>

8. Rashidovna, XM (2022). Yangi O'zbekiston dunyo nigohida: faol tashqi siyosat va ijtimoiy-iqtisodiy hamkorlik borasidagi yutuqlar. *Integratsiyalashgan ta'lim bo'yicha xalqaro jurnal* , 5 (6), 423-427.